

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อาชีพการเกษตรนับว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อประเทศไทย มาตั้งแต่ในอดีตและสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของสภาพพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่เป็นทั้งอาหารและยา จึงเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ ทั่วโลกว่าประเทศไทยเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลก เพราะผลิตอาหารหล่อเลี้ยงพลโลกมาหลายทศวรรษ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2543 : 36) ถึงแม้ว่าสัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพการเกษตรจะลดลงจากร้อยละ 62 ในปี 2543 เหลือผู้ประกอบอาชีพเกษตร ร้อยละ 56 ในปี 2544 แต่โครงสร้างประชากรและแรงงานในภาคเกษตรก็ยังเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรแล้ว สินค้าเกษตรของไทยเกินดุลมาตลอด โดยปี 2551 ส่งออกสินค้าเกษตรจำนวน 1,339,411.6 ล้านบาท นำเข้าสินค้าเกษตรจำนวน 584,124.3 ล้านบาท ปี 2550 ส่งออกสินค้าเกษตรจำนวน 1,128,658.4 ล้านบาท นำเข้าสินค้าเกษตรจำนวน 456,887.6 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 52 : เว็บไซต์) จึงถือได้ว่าภาคการเกษตรยังเป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศที่สำคัญ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2545 : 2) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของการผลิตทางการเกษตร ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศเรื่อยมา

ปัจจุบันการผลิตทางการเกษตรมีความเจริญก้าวหน้าและมีการแข่งขันการผลิตมากขึ้น โดยเฉพาะการผลิตด้านอาหารมีทั้งวิธีการ รูปแบบ และการโฆษณา เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการใช้สารเคมี เพื่อฆ่าแมลงและเชื้อราในพืชผักอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้สารเคมีตกค้างต่อผู้ที่รับประทานและต่อสิ่งแวดล้อม ดังข้อมูลในปี พ.ศ. 2546 โรงพยาบาลบึงกาฬร่วมกับศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์อุดรธานี ได้สุ่มตรวจหาฆ่าแมลงในผักสด สำหรับประกอบอาหารผู้ป่วยจำนวน 110 ตัวอย่าง พบการปนเปื้อนยาฆ่าแมลงจำนวน 34 ตัวอย่าง (ร้อยละ 30.9) ซึ่งผลเสียของสารเคมีส่งผลอันตรายต่อมนุษย์ ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็ง และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ มีสารปนเปื้อนอยู่ในสิ่งแวดล้อม เมื่อได้รับประทานเข้าไปจะทำให้เกิดการสะสมในร่างกายได้ (สำนักงานโรงพยาบาลบึงกาฬ. 2549 : 4)

จากการตรวจพบ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ แม้จะเป็นข้อมูลเล็กน้อยจากจุดหนึ่งของประเทศไทย ถ้าไม่ป้องกันไว้ก็มีโอกาสที่จะแพร่ขยายลูกกลมใหญ่โตได้ ทางโรงพยาบาลบึงกาฬ และสำนักงานเกษตรอำเภอบึงกาฬ จึงได้ร่วมเสนอและทำโครงการผลิตและส่งเสริมการบริโภคผักปลอดสารพิษ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติในการผลิตผักของเกษตรกร โดยการให้ความรู้ในการผลิตผักปลอดสารพิษ การหาตลาดรองรับ และการขยายการผลิตผักปลอดสารพิษ รวมทั้งการหารายได้พิเศษ และการมีผักปลอดสารพิษไว้รับประทานในครัวเรือนอย่างต่อเนื่องตลอดไป โครงการดังกล่าวเริ่มดำเนินการขึ้นเมื่อปีงบประมาณ 2547 และเป็นโครงการต่อเนื่องถึงปีงบประมาณ 2550 โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ดังนี้ ปีงบประมาณ 2547 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 15 ครัวเรือน ปีงบประมาณ 2548 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 61 ครัวเรือน ปีงบประมาณ 2549 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 67 ครัวเรือนและปีงบประมาณ 2550 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 160 ครัวเรือน ซึ่งผลการดำเนินงานตามโครงการ คือ การจัดตั้งเครือข่าย มีการตั้งกลุ่มและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปลูกผัก เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อยามาแมลงลดลง เกษตรกรมีรายได้มากขึ้น และประชาชนในตำบลบึงกาฬมีพฤติกรรมบริโภคผักถูกต้องมากกว่าร้อยละ 80 และการปลูกผักปลอดสารพิษเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจเพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่อง มีกิจกรรมที่หลากหลายและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานโรงพยาบาลบึงกาฬ. 2549 : 8-10)

จากผลการดำเนินงานดังกล่าว ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการปลูกผักปลอดสารพิษจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรและประชาชนผู้บริโภค เพราะถ้าเกษตรกรมีการขยายการปลูกผักปลอดสารพิษทั่วประเทศ ในอนาคตคนไทยและนานาชาติที่รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากเกษตรกรไทยก็จะปลอดภัยเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยก็มีความต้องการให้เป็นเช่นนั้น จึงได้ทำการศึกษาว่าข้อมูลใดบ้างที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามากำหนดแนวทางและวิธีการหารายได้เสริมเพิ่มความมั่นคงทางด้านอาชีพ โดยการสนับสนุนเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษอย่างต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริม และผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริมของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนแรงงาน ประสบการณ์เข้าร่วมโครงการ ประสบการณ์เข้าอบรม และพื้นที่เพาะปลูก

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริม กับผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้เข้าร่วมโครงการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนแรงงาน ประสบการณ์เข้าร่วมโครงการ ประสบการณ์เข้าอบรม และพื้นที่เพาะปลูก แตกต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริมแตกต่างกัน

2. ปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริมมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมโครงการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ เกษตรกร หรือตัวแทนที่เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ ในอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย ปี 2550 จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรบ้านท่าโพธิ์ ตำบลบึงกาฬ จำนวน 21 คน กลุ่มเกษตรกรบ้านท่าไคร้ ตำบลบึงกาฬ จำนวน 21 คน กลุ่มเกษตรกรบ้านพันลำ ตำบลวิศิษฐ์ จำนวน 65 คน กลุ่มเกษตรกรบ้านนาโนน ตำบลบึงกาฬ จำนวน 7 คน รวมทั้งหมด จำนวน 114 คน

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) แรงงาน

- 5) รายได้
- 6) ประสบการณ์เข้าร่วมโครงการ
- 7) ประสบการณ์การอบรม
- 8) พื้นที่เพาะปลูก

2.1.2 ปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริม

- 1) ความรู้
- 2) การมีส่วนร่วม
- 3) ทักษะ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วม โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ
อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย ประกอบไปด้วย

- 2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ในด้านการได้รับการยอมรับจากสังคม
- 2.2.2 ผลสัมฤทธิ์ในด้านผลประกอบการ

3. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษานี้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามในช่วงเดือนธันวาคม 2551

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผักปลอดสารพิษ หมายถึง ผักที่ปราศจากสารพิษตกค้าง รวมทั้งผักที่ยังคงมีสารพิษตกค้างอยู่เพียงเล็กน้อยในระดับที่ปลอดภัยต่อการบริโภค ซึ่งเป็นผักสดที่เกษตรกรผลิตเพื่อการค้า โดยมีเป้าหมายที่จะลดหรือเลิกใช้สารเคมีในขบวนการผลิต เพื่อให้ผักที่ผลิตมีความปลอดภัยต่อการบริโภค

โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ หมายถึง โครงการของหน่วยงานราชการประกอบด้วย โรงพยาบาลบึงกาฬ สำนักงานเกษตรบึงกาฬ องค์การบริหารส่วนตำบลวิศิษฐ์ และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาฬ ที่สนับสนุนการดำเนินงานปลูกผักปลอดสารพิษของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในท้องที่ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกร หรือตัวแทนผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ส่วนประกอบเฉพาะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรวมถึง

1. แรงงาน หมายถึง จำนวนแรงงานในครอบครัวทั้งหมดที่มีอายุ 12 - 65 ปี ไม่รวมถึงแรงงานที่ว่าง

2. รายได้ หมายถึง รายได้จากการขายผักปลอดสารพิษตลอดปีโดยไม่หักค่าใช้จ่าย

3. พื้นที่เพาะปลูก หมายถึง ขนาดของพื้นที่ ที่ใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษของครอบครัวเกษตรกร

4. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการ หมายถึง จำนวนปีที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ

5. ประสบการณ์เข้ารับการอบรม หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรเข้ารับการอบรมในปี 2550

ปัจจัยที่ได้รับการส่งเสริม หมายถึง องค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ ได้แก่

1. ความรู้ หมายถึง การได้รับการสนับสนุนหรือได้รับคำแนะนำด้านความรู้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการด้านผักปลอดภัยจากสารพิษ

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมประชุม/การสนับสนุนกลุ่มของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย

3. ทักษะคิด หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึก ความนึกคิด หรือความเชื่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ไม่ว่าจะเป็นในทางบวกหรือทางลบ ในปริมาณที่มากหรือน้อย แตกต่างกันไป และบุคคลนั้นจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ที่มีอยู่

ผลสัมฤทธิ์ของการเข้าร่วมโครงการ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านการได้รับการยอมรับจากสังคม หมายถึง การที่ผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ ได้รับความนับถือ ไว้วางใจ สามารถคิดและตัดสินใจแทนกลุ่มได้ จนส่งผลให้เกิดความสำเร็จต่างๆ ของงาน

2. ผลสัมฤทธิ์ด้านผลการประกอบการ หมายถึง การที่ผู้เข้าร่วมโครงการทำอะไรได้ในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง การพึ่งตนเองได้ ในเศรษฐกิจด้านการเจริญเติบโตที่ต่อเนื่องของกลุ่มด้านการตลาด และด้านการจำหน่าย และการมีเครือข่ายพันธมิตร เพื่อการดำเนินธุรกิจที่กว้างขวางและครบวงจรมากขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะได้ข้อมูลพื้นฐานซึ่งสามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาความสำเร็จในอาชีพ หรือสัมฤทธิ์ผลของการปลูกผักปลอดสารพิษของเกษตรกรทั่วประเทศ
2. เป็นข้อมูลให้หน่วยงานภาครัฐปรับเปลี่ยน/กระตุ่นวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY